

තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමි
(කෝට්ටේ අවධිය)

සැලලිහිණි සන්දේශය

කිසිවකු දූත මෙහෙවරෙහි යොදා සන්දේශයක් හෙවත් අස්නක් නිශ්චිත ස්ථානයකට යවන සේ රචනා කරන කාව්‍ය විශේෂය සන්දේශ කාව්‍ය නමින් හැඳින්වේ. සිංහලෙන් ලියන ලද බොහෝ සන්දේශ කාව්‍යවල දූතයා වූයේ පක්ෂියෙකි. සංස්කෘත සාහිත්‍ය විචාරකයන් ඉදිරිපත් කර ඇති සන්දේශ ආකෘතිය සිංහල සන්දේශකරුවන් ද බොහෝ දුරට අනුගමනය කර ඇත. කථා නායකයා හෝ නායිකාව ප්‍රසිද්ධ පුද්ගලයකු වීම, ආශීර්වාදය, දූතයා වර්ණනා කිරීම, යා යුතු ස්ථාන දැක්වීම, මාර්ග වර්ණනා කිරීම, සන්දේශය ඉදිරිපත් කිරීම වැනි ලක්ෂණ ඒ අතර ප්‍රධාන වේ.

සිංහල සාහිත්‍ය වංශයෙහි දූතට දක්නට ඇති පැරණිතම සන්දේශ කාව්‍යය වන්නේ ගම්පොළ යුගයේ ලියවුණ මයුර සන්දේශ කාව්‍යයයි. එහෙත් සිංහල සන්දේශ කාව්‍යයේ ඉතිහාසය ඉන් බොහෝ ඔබ්බට දිවෙයි. සිදත් සඟරාවේ එන 'මොනරිඳු එකල්හි පුල් සලගැ නවා ගනී' 'කලවන් බිඟු මහත් වන හිරු හත් වන' යන පාඨ පුරාණ ගී මයුර සන්දේශයකින් ගත් බව සිදත් සඟරා පැරණි සන්නයේ දැක්වේ. සිරිනාග නමැත්තකු විසින් සීගිරි කැටපත් පවුරේ ලියා ඇති,

'වන්දිමි හිමි වලා - තො ගොසින් ඇය නිවෙස්නට
පිරිබුන් පගා මලයුන - දිවොට හදහව කිය කියයි'

යන ගීය වැහි වලාකුළක් අත සිය පෙම්වතියට යැවෙන හස්තක් සේ ලියවුණකි. මෙය ද සන්දේශ ස්වරූපයක් ගනී. කෙසේ වෙතත් සන්දේශ කාව්‍ය ඉතිහාසයෙහි පළමුවරට සන්දේශයක් රචනා කරන ලද්දේ භාරතයේ විසූ මහා කවි කාලිදාසයන් විසිනි. ඔහු ද දූතයා වශයෙන් තෝරා ගත්තේ වැහි වලාවකි.

සිංහල සන්දේශ කාව්‍යයන්ගේ ස්වර්ණමය යුගය කෝට්ටේ රාජධානි යුගයයි. නංස, සැලලිහිණි, ගිරා, කෝකිල, පරෙව් වැනි ප්‍රසිද්ධ සන්දේශ කාව්‍ය රැසක් මේ යුගයට අයත් ය. මෙකල රජ කළ සවන පැරකුම් රජු සාහිත්‍යයට දැක්වූ සුවිශේෂ දායකත්වය සාහිත්‍ය ප්‍රබෝධයට පිටිවහලක් විය. තව ද, කෝට්ටේ යුගයේ ජීවත් වූ සාහිත්‍යධරයන් නිර්මාණකරණය උදෙසා දැක්වූ කැප වීම ද කැපී පෙනේ.

බුදුගුණ අලංකාරය, ලෝවැඩ සඟරාව හා නංස සන්දේශය ලියූ විදාගම මහා මෙමුත්ති හිමියෝ ද, ගුත්තිලය ලියූ වැත්තැවේ හිමියෝ ද, සැලලිහිණිය ලියූ තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමියෝ ද එකල විසූ ප්‍රසිද්ධ සාහිත්‍යධරයෝ වෙති.

සැලලිහිණි සන්දේශය ලියුවේ තොටගමුවේ විජයබා පිරිවෙන්පති ත්‍රිපිටක වාහිශ්චරාවාර්ය ඡඩිභාෂා පරමේශ්වර තොටගමුවේ ශ්‍රී රාහුල හිමියන් බව සැලලිහිණි සන්දේශ පුරාණ සන්තයෙහි දැක්වේ.

සංස්කෘත, ප්‍රාකෘත, මාගධී, අප්‍රහංශ, පෛශාචි හා ශෞරසේනී රාහුල හිමි දැන සිටි ඡඩිභාෂා වේ. පරෙවි සන්දේශය, කාව්‍යශේඛරය, සැලලිහිණි සන්දේශය, පංචිකා ප්‍රදීපය හා බුද්ධිප්පසාදිනිය යන කෘති රාහුල හිමියන් විසින් රචනා කරන ලදී.

කඳවුරු කුල මැඳුරු මිණි පහනෙව්	සුසැදී
නැණගුරු සබස සමය ද දැනුමෙන්	වොරැදී
රජගුරු විජයබා පිරුවන් හිමි	පැහැදී
මෙමියුරු පදනි සැලලිහිණිය අස්න	යෙදී

සැලලිහිණි සන්දේශයෙහි කතු හිමියන් ගැන සඳහනක් නැති වුව ද ඉහත කවියෙන් රාහුල හිමියන් විසින් සැලලිහිණිය ලියන ලද්දී සැලකිය හැකි ය. සැලලිහිණි සන්දේශය රාහුල හිමියන්ගේ උසස් ම කාව්‍ය නිර්මාණය බව සාහිත්‍යකාමීන්ගේ මතයයි. සැලලිහිණිය ලිවීමේ අරමුණ වන්නේ සවන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ කනිටු දියණියන් වන ලෝකනාථා (උලකුඩය) දේවියට පුත් කුමරෙකු ලබා දෙන ලෙස ඉල්ලමින් කැලණියේ විභීෂණ දෙවියන්ට කරන ආයාචනයකි. පරාක්‍රමබාහු රජුට රාජ්‍යත්වය පැවරීම සඳහා පුත් කුමරකු නොවීම ඊට හේතුවයි.

කාව්‍ය 108කින් සමන්විත සැලලිහිණි සන්දේශයේ ආරම්භය සෙසු සිංහල සන්දේශ කාව්‍යවල මෙන් ම 'යහගී' විරිතීන් ලියවුණු දූත ආශීර්වාදයකි. ඉක්බිති දස පද සැහැල්ලකින් කෙරෙන දූත වර්ණනයකි. ඉක්බිති සියලු ම කවි සමුද්‍රසෝෂ විරිතීන් ලියැවී ඇත. රාහුල හිමියන්ගේ ප්‍රතිභාපූර්ණ කවිත්වයට නිදසුන් සපයන සැලලිහිණිය අතිශයින් වමන්කාරජනක ස්වභාව සෞන්දර්ය වර්ණනාවලින් යුක්ත ය. එහි මග වැනුම්වලින් තෝරාගත් කවි කිහිපයකින් මෙම පාඩම සැකසී ඇත.

1. සු ර ර ද සමන් සමගින් සුර'ගන එ වර
 පැහැ න ද මදාරා පරසතු මල් පතර
 කැර පු ද වදින රැදි මුනි සිරි පා තඹර
 සකි ස ද පෙනේ සමනොළ ගල නැගෙන හිර

සමන් - සමනළ අඩවියට අධිපති සුමන සමන් දිව්‍යරාජයා
 පැහැනද - පැහැනද+අද පැහැයෙන් ආර්ද්‍ර හෙවත් තෙත් වූ (වර්ණවත්)
 මදාරා පරසතු - සුර ලොව ඇතැයි කියන මල් වර්ග දෙකකි.
 සිරිපා තඹර - බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රී පාදය නෙළුම් මලක් ලෙස දක්වා ඇත (වැනි, එවි ආදී නිපාත පදයක් රහිත මෙබඳු ගැලපීම් 'රූපක' නම් වේ).

අර්ථය

උතුම් වූ මිත්‍රය, ඒ කාලයෙහි සුමන සමන් දිව්‍යරාජයා දිව්‍යාංගනාවන් හා එක් ව වර්ණවත් (පැහැයෙන් යුක්ත) මදාරා හා පරසතු යන මල් සමූහය පූජා කොට වදිනු ලබන්නා වූ බුදුන්ගේ ශ්‍රී පාදය රැඳුණා වූ සමනොළ ගල නැගෙනහිර දෙසින් පෙනේ.

2. ග නේ මිණි බැබැලි කිරණෙව්	සතපාය
ර නේ යට්ග සැවුලිඳු දද	ගළපාය
අ නේ ලකර කළ පුර අප	නරපාය
පෙ නේ දකුණැ මහසෙන් දෙව් රද	පාය

කිරණෙව් - කිරණ+ඵව් (කිරණ වැනි)

සතපාය - 'පාද සියයක් ඇත්තේ' යන අදහසින් 'සතපා' යනුවෙන් සූර්යයා නම් කෙරේ. මෙහි පාද යනු, සූර්යයාගෙන් විහිදෙන රශ්මි ධාරාවන් ය.

මහසෙන් - මහත් දිව්‍ය සෙනඟක් ඇති බැවින් මේ නම යෙදේ. කතරගම දෙව්, ස්කන්ධ කුමාර, කාර්තිකේය යන නම්වලින් ද මේ දෙව් රජ හැඳින්වේ. මේ දෙව් රජට මුහුණු සයකි, අත් දොළසකි, මොනර වාහනයකි; කොඩියෙහි කුකුළු රුවකි.

අර්ථය

සූර්යයාගේ රශ්මි වැනි වූ ඝන මාණික්‍යයෙන් බැබළුණා වූ ද රනින් කළ රිටි කෙළවර කුකුළු රුව සහිත කොඩි බැඳ අනේකාලංකාර කරන ලද්දා වූ මහාසේන දේවරාජයාගේ ප්‍රාසාදය අප රජුගේ නගරයෙහි දකුණු පසින් පෙනේ.

3. වල දින අදහසින් මෙන් සුර ගඟ	අගන
නල බල සසල දළ රළ පෙළ නුබ	නැගෙන
වෙල ලස ගැවැසි මුතු සක් පබළු	බබළන
බල මහ මුහුද එම සදැ උතුරින්	පෙනෙන

වලදින - වැලඳගන්නා

සුරගඟ - අහස

අර්ථය

අහස් ගඟ නමැති ස්ත්‍රිය වැලඳගන්නා අදහසින් මෙන් සුළඟේ වේගයෙන් වංචල වූ රළ පෙළ අහසට නැගෙන්නා වූ වෙරළෙහි මුතු සක් සහ පබළු බබළන ඒ වේලෙහි උතුරෙන් පෙනෙන මහ මුහුද බලන්න.

4. ස න් න න් සිහින් ගෙදි සෙවණලු වැලි	තෙලෙන
තැ න් තැ න් වල ම සැතැපී සියුමැලි	බැවින
ර න් ව න් කරල් ගෙනැ එන ගිරවුන්	අතින
ය න් ම න් තොසින් මඟ තොරතුරු නියම	දන

සන් - ගැවසුණු, යුක්ත වූ

නන් - බොහෝ

මන් තොසින් - සිතේ සතුටින්

අර්ථය

බොහෝ භීන් ගෙන්ද ගස්වල සෙවණැල්ලෙන් යුක්ත වූ වැලි තලාවල ඒ ඒ තැන නැවතී (ඔබ) සියුමැලි නිසා විවේක ගෙන රත්වත් (වී) කරල් ගෙන එන ගිරවුන්ගෙන් ගමන් මාර්ග ගැන නියම තොරතුරු දැන ගෙන සතුවත් යන්න.

5. නිල	තුරුගුට නැගෙමින් රිච් දෙව්	සිරිත
දූල	කැරැ සේසත් මිණි බරණ	කිරණිත
බල	පිරි සෙන් සහ යාපා පටුන්	ගෙන
බල	සේනානායක සපු කුමරු	එන

- නිල තුරුගු - නිල් (කළු) පැහැ අශ්වයා (කාව්‍ය ලෝකයේ කළු පැහැයට නිල් යැයි යෙදෙයි. 'නිල් වරලස' යන්නේ 'නිල්' ද මේ අර්ථයෙනි).
- දූල කර යාපා පටුන - බබළවමින්
- සපුමල් කුමරු - සවන පැරකුම් රජුගේ පුත්‍ර ස්ථානයේ වැඩුණු කුමාරයෙකි. සවන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ අභාවයෙන් පසු උලකුඩය දේවියගේ පුත් ජයවීර පරාක්‍රමබාහු රජ විය. ඔහු මරා සවන බුවනෙකබා නමින් රජ බවට පත් මොහු නව වසරක් පමණ රාජ්‍ය කළේ ය.
- සේනානායක - කෝට්ටේ යුගයේ සේනාධිපති හැඳින්වූයේ සේනානායක නමින් ය.

අර්ථය

සූර්ය දිව්‍ය රාජයාගේ ආකාරයෙන් කළු (නිල්) අසු පිට නැගී, මැණික් ආහරණවල කාන්තියෙන් සේසත බබළවමින්, යාපා පටුන ජය ගෙන බලයෙන් පිරුණු සේනාව සමගින් එන්නා වූ සේනාධිපති සපුමල් කුමාරයා බලන්න.

6. අග	පිපි මල් මලිගිය ලිය	කැලේයා
වග	බැඳූ හෙන රජ හස පුල්	විලේයා
ලග	තුරු මල් ගිලිහුණු	රොනවුල්ලේයා
මග	බැස යව පළ හෙළ වැලි	තෙලේයා

- මලිගිය - ඉද්ද, මාලති
- වග බැඳූ - රංචු ගැසී
- රාජහංස - පියාපත් තනි සුදු පැහැයෙන් ද හොට හා පාද කැඹිලි පැහැයෙන් ද යුත් හංස වර්ගය මෙතමින් හැඳින්වේ.
- රොනවුල - රොන්+අවුල, (මල්) රොන් ගැවසී ගත්

අර්ථය

මුදුනෙහි මල් පිපී ඇති ඉද්ද වැල් කැලයෙන් යුත්, රාජ හංසයන් රංචු පිටින් බසින්නා වූ, මල් පිපුණු විල්වලින් යුත්, ගස්වල මල්වලින් ගිලිහුණු මල් රේණු ගැවසී ගත් පැහැදිලි සුදු වැලි තලාවේ මගට බැස යන්න.

7. අයි රාවණ වුවත් නවතන රිසින්	එන
අයි රා දහස් දිලි දුනු කොත් සිපත්	ගෙන
කයි කාවලෙහි දෑකෑ සෙබළුන් රැක	සිටින
වයි යා කරන් මල් කුරු ගන වන	හිසින

- අයි රාවණ - චේරාවණ, සක් දෙවිඳුගේ ඇතා
- අයි රා දහස් - අයි රා යනු අධික යන්නයි, දහසකින් අධික යන තේරුම
- දුනු කොත් - දුනු හා කුන්ත (කුන්ත යනු ඇනීමට ගන්නා ආයුධයකි)
- සිපත් - අසිපත්
- වයි - වෙයිත්, වේගයෙන්, වහා
- යා කරන් - යාත්‍රා කරන්න, පියාසර කරන්න

අර්ථය

ඉදිරියට එන අයි රාවණ ඇතා වුවත් නවත්වන අදහසින්, දහසකට වැඩි දිලිසෙන දුනු ද කුන්ත ද කඩු ද රැගෙන කයි කාවල නම් ස්ථානයෙහි මුර කරන සෙබළුන් දෑක, මල් ගසින් ගහන වූ වනයට උඩින් වහා පියාසර කරන්න.

8. නිමල් සඳ පහන් වැනි වැලි පිට	උදුල
සුපුල් මල් යහන් ලිය මඩු ලිය ගෙ	පෙළ
එකල් කෙළන වන දෙවි ලිය දෑකෑ	කොමළ
ලසල් රුකෙක සැතැපෙව ලපලු	සිහිල'ළ

- ලිය මඩු - ලතා මණ්ඩප
- ලිය ගෙපෙළ - ඉහළින් වැල් එකී ගෙවල් මෙන් සෑදුණු ආවරණ ස්ථාන
- ල සල් රුකෙක - ළා (නොමේරු/ තරුණ) සල් ගසක
- ලපලු සිහිල'ළ - සිසිල ගෙන දෙන්නා වූ ළා දලු

අර්ථය

පිරිසිදු සඳ එළිය හා සමාන ව බබළන වැලි තලාවේ මනා සේ පිපිණු මල් යහන්හි ද ලතා මණ්ඩපයන්හි ද ලතා ගහ පෙළෙහි ද ඒ වේලාවෙහි ක්‍රීඩා කරන්නා වූ කොමළ වන දෙවගනන් බලා, ළා දලුවෙන් සිසිලස ගෙන දෙන්නා වූ තරුණ සල් ගසෙක විවේක ගන්න.

9. ම ල් ද මි සුවඳ දුම් දුන් සොඳ	වරලසිනි
ක ල් ගි මි නිවා සැතැහෙන සිහිලස	රසිනි
කොල් ල මි ගසින් නිල් ඉවුරැ'ති	පොකුණ'සිනි
ව ල් අ මි බලම දෑක යා ගන්	සහතොසිනි

- කල් - කලුන්, කාන්තාවන්
- ගිම් නිවා - ශ්‍රීෂ්මය නිවා (උෂ්ණය දුරු කොට)
- සැතැහෙන - ස්නානය කරන

- සිසිලස රස - සිසිල් ජලය
- නිල් ඉවුරැති - නිල් ඉවුරැ+ඇති (කළු/ අඳුර අදහස් කරන්නට නිල් යෙදුණු තවත් තැනකි).
- වල් අම්බලම - අතීතයේ පයින් ගමන් කරන්නන්ගේ විවේකය පිණිස මඟ තැනින් තැන අම්බලම් තනවා තිබිණි. මෙය වනාන්තරයක් අසල තිබුණ නිසා වල් අම්බලම' කියා යෙදුණා විය හැකි ය.

අර්ථය

මල් දම් ද සුවඳ දුම් ද යොදන ලද කේශ කලාපයෙන් සුන්දර වූ ස්ත්‍රීන් සිසිල් දියට බැස ගරීර දාහය (උණුසුම) නිවා ස්නානය කරන්නා වූ, කොල්ලම් ගස් නිසා නිල්පාට ඉවුරැ ඇති පොකුණු සමීපයෙහි වූ වල් අම්බලම දක සතුටින් යන්න.

10. කස්තුරි තිලක සැඳි නළලත	සුමටාන
පුල් මහනෙල් මල් දම් හිස	දවටාන
සලෙළන් යනෙන නිති කැරැ කෙළි	කවටාන
රිවි මුදුනත වන මැද වදු	සුමුටාන

- සැඳි - සරසා
- සුමුටාන - මට සිලිටි, සුමුදු
- සුමුටාන - සුමුටාන නමැති වනාන්තරය

අර්ථය

අතිශයින් මටසිලුටු වූ නළල කස්තුරි තිලකයෙන් සරසා ගෙන, පිපුණු මානෙල් මල් මාලා හිසෙහි දවටා ගෙන, කෙළි කවටකම් කරමින් විනෝදකාමී තරුණයන් නිතර යන එන සුමුටාන නම් වනාන්තරය මැදට ඉර මුදුන් වේලාවේ ඇතුළු වන්න.

11. ම ග නි ල මි න් සිටි නා දොඹ නී	පියල
පි ය ස ල මි න් මලගෙහි කෙළැ	රොනින'වල
ත තු ඩ ල මි න් බිදූ විලිකුන් මියුරු	පල
ඉ සි මු ල මි න් යෙහි සැළ! දඹ	පඳුරුවල

- නිලමින් - නිල් පැහැ ගන්වමින් (කවි සමයෙහි කොළ පැහැයට නිල් ද යන්න)
- නී - බක් මී
- පියල - මොර
- විලිකුන් - ඉදුණු
- ඉසුමු - විවේක
- සැළ - සැළලිහිණිය (ආමන්ත්‍රණ ස්වරූපයෙනි).
- දඹ - ජම්බු

අර්ථය

සැලලිහිණිය, මාර්ගය නිල් පැහැ ගන්වමින් සිටියා වූ නා, දොඹ, බක් මී, මොර (යන ගස්වල) මල් රේණුවලින් ගැවසී ගත්තා වූ මල් අග පියාපත් සලමින් ක්‍රීඩා කොට, ඔබගේ තුඩ ලමින් ඉදුණු මිහිරි පල අනුභව කොට, ජම්බු පඳුරුවල හිඳ විවේක ගෙන යන්න.

12. රි වි තැ වු ලේ	පිපි කමලේ විල්	ගැවැසී
ම ත කො වු ලේ	තුරු වදලේ හඬන	නිසී
ව න සැ වු ලේ	මඟ අසලේ පොර	සැලැසී
ගු රු බැ වු ලේ	යව අවුලේ නොවී	කිසී

- රිවි තැවුලේ - සූර්ය තාපය
- නිසී - යෝග්‍ය
- වන සැවුලේ - වලි කුකුළන්

අර්ථය

සූර්ය තාපය නිසා පිපුණා වූ නෙළුම් මල්වලින් යුතු විල්වලින් ගැවසී, (හැසිරීමට) යෝග්‍ය වූ ගස් වදලේ මත් කොවුලන් අඬන්නා වූ ද මාර්ගය අසල වලි කුකුළන් පොරෙහි යෙදී සිටින්නා වූ ද ගුරුබැවුල ප්‍රදේශයෙහි කිසිදු අවුලකට පත් නොවී යන්න.

13. ව න සි රි	පියුම්‍රා බඳ රන'බරණ	යුරු
ව ට පි රි	සුපුල් දුනුකේ මල්	මුරුත'තුරු
බි ගු පි රි	වැරු ඔලු'පුලැ'ඹුල'වල	තඹුරු
හි ම ස රි	සිහිල් දිය හෙබ දෑක යන්	මිතුරු

- පියුම්‍රා - පද්මරාග හෙවත් රතු කැට
- ඔලු'පුලැ'ඹුල'වල - ඕලු+උපුල්+ඇඹුල+අවල
- තඹුරු - නෙළුම්
- අවල - ආකුල, යුක්ත, පිරුණු
- දිය හෙබ - ජලාශය

අර්ථය

යහළුව, වනය නමැති සිරි දෙවිදුවගේ (ශ්‍රියා කාන්තාවගේ) පද්මරාග මාණිකායෙන් බඳනා ලද රන් ආභරණ මෙන් මැනවින් පිපුණු, දුනුකේ ගස් හා මල් පිපුණු මුරුත ගස් හාත්පස පිරි ඇත්තා වූ, මී මැස්සන් පිරිවැරු ඔලු, මානෙල්, එළ මානෙල්, නෙළුම් යන මල්වලින් පිරුණු හිම හා සමාන සීතල ජලයෙන් යුක්ත වූ ගැඹුරු ජලාශය (හෙබ) දෑක යන්න.

අභ්‍යාස

1. ස්වභාව සෞන්දර්ය වර්ණනා සඳහා කවියා භාවිත කරන විවිධ කාව්‍ය උපක්‍රම සාකච්ඡා කරන්න.
 2. සැලලිහිණි සන්දේශ කතුවරයා දූතයාට කරන මග වැනුම්වල දී ස්වභාවෝක්තියට මුල් තැනක් දෙන අයුරු පැහැදිලි කරන්න.
 3. විවිධ අවස්ථා වර්ණනයෙහිලා සැලලිහිණි කතුවරයා දක්වන සමත්කම අගයන්න.
 4. මෙම පද්‍යවලින් හෙළි වන විවිධ සමාජ ආර්ථික තොරතුරු විස්තර කරන්න.
 5. කවියා දූතයාට පෙන්වන වමත්කාරජනක වන පියසෙහි අසිරිය සාකච්ඡා කරන්න.
-